

1. Сахно А. П. Значення законності і дисципліни в діяльності ОВС України та шляхи їх зміцнення / А. П. Сахно // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2010. – № 3. – С. 71-77.
2. Мацелик Т. О. Законність як категорія адміністративного права / Т. О. Мацелик // Право та управління. – 2010. – № 1. – С. 105-110.
3. Законность в сфере государственного управления // Гаращук В. Н. Административное право Украины. – [Учебник для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцкий, В. Н. Гаращук и др.]; Под ред. проф. Ю. П. Битяка : 2-е изд., перераб. и доп. – Харьков : Право, 2003. – 575 с.
4. Кивалов С.В. Административное право Украины / С.В. Кивалов. – Одесса: Юридическая литература, 2003. – 917 с.
5. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: підручник / І.П. Голосніченко, Я.Ю. Кондрат'єв. – К.: Українська академія внутрішніх справ, 1995. – 177 с.
6. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ : Навчальний посібник / За заг. ред. Моїсєєва Є. М. / Сущенко В. Д., Олефір В. І., Константинов С. Ф. та ін. – К. : КНТ, 2008. – 264 с.
7. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Стародубцев А.А. Організаційно-правові питання діяльності інспекцій з особового складу щодо зміцнення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ: дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07 / А.А. Стародубцев. – Харків, 1999. – 173 с.
9. Нерсесянц В. С. Система юридических гарантий прав и свобод граждан / В. С. Нерсесянц // Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации. – М. : Юрид. лит., 1990. – 318 с.
10. Алексеев С. С. Проблемы теории государства и права / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1979. – 428 с.
11. Головченко В. В. Юридична термінологія : довідник / В. В. Головченко, В. С. Ковальський. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 219 с.
12. Кордун О. Конституційні суди в системі захисту прав і свобод людини: світовий досвід і Україна / О. Кордун // Політичні права і свободи у демократичному суспільстві (досвід країн Європейського Союзу) : зб. матеріалів круглого столу головних редакторів мас-медіа України 6 квітня 2000 р. / гол. ред. А. В. Денисенко. - К. : ІВЦ «Планета», 2000. – С. 18-26.
13. Патюлин В.А. Государство и личность в СССР (Правовые аспекты взаимоотношений) / В.А. Патюлин. – М.: Наука, 1974. – 144 с.
14. Васильев А.М. Теория государства и права / А.М. Васильев. – М., 1983. – 220 с.
15. Дюрягин Н.Я. Применение норм советского права / Н.Я. Дюрягин. – Свердловск, 1973. – 248 с.
16. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова)]. - К. : Вид-во «Юрид. думка», 2004. – Т. 1. Загальна частина. – 2004. – 584 с.
17. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
18. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991 р. – № 4. – стор. 20.
19. Бандурка О. О. Управління державною податковою службою в Україні: організаційно-правові аспекти: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Бандурка О. О. – Х., 2005. – 468 с.

УДК: 342.1

Братель С.Г.

начальник кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРАВООХОРОННОЇ СФЕРИ

У статті описуються принципи правоохоронної сфери крізь призму аналізу завдань і мети правоохоронних органів. Увага зосереджується на взаємозв'язку та взаємообумовленості поставлених завдань, мети та принципів.

Ключові слова: правоохоронна сфера, принципи, завдання, органи правоохоронної сфери, мета.

В статье описываются принципы правоохранительной сферы путем анализа задач и целей правоохранительных органов. Внимание сосредотачивается на взаимосвязи и взаимообусловленности поставленных задач, целей и принципов.

Ключевые слова: правоохранительная сфера, принципы, задачи, органы правоохранительной сферы, цель.

The article describes the principles of law enforcement by analyzing the tasks and the purpose of law enforcement. Attention is focused on the relationship and interdependence of tasks, goals and principles.

Keywords: law enforcement, principles, objectives, law enforcement agencies, goal.

Актуальність дослідження. Правоохоронна сфера держави забезпечує підтримання правопорядку та законності у громадянському суспільстві та державі загалом. Правоохоронна діяльність забезпечує належне функціонування усіх органів державної влади з метою встановлення принципів демократичного суспільства. Відповідно до Конституція України, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку визнаються найвищою соціальною цінністю.

Система цих органів покликана виконувати завдання щодо забезпечення основоположних прав і свобод громадян та координації між ланками державного апарату покладене на правоохоронні органи, якими є суд, прокуратура, міліція, Служба безпеки України, Управління державної охорони, Державної прикордонної служби, Військова служба правопорядку у Збройних силах України та Державна пенітенціарна служба України.

Спроможність правоохоронних органів здійснювати налагоджену роботу та організацію дій в суспільстві відображають ефективність втілення мети, завдань і принципів органів державної влади, які захищають демократичні цінності держави та її громадян. Саме послідовність виконання всіх завдань зумовлює рівень довіри населення до влади, а також стан розвитку демократичних цінностей в Україні.

Ступінь наукової розробки. Питаннями діяльності правоохоронних органів в різні часи займалися такі науковці, як С.А. Косінов, В.К. Колпаков, С.Ф. Константінов, В.М. Кузнецов, О.В. Кузьменко, А.М. Кучук, М.В. Лошицький, І.О. Луговий, В.І. Олефір, Л.В. Поляков, К.М. Рудой, О.Л. Самофалов.

Мета статті. Охарактеризувати основоположні засади діяльності правоохоронних органів з метою вдосконалення діяльності державного апарату та реалізації прав, свобод та інтересів громадян. Здійснити правовий аналіз практичної діяльності структурних підрозділів, основними завданнями яких є забезпечення належного рівня організації та координації дій між державними органами виконавчої влади та громадянами з метою забезпечення їх інтересів.

Виклад основного матеріалу. Мета та завдання правоохоронних органів нерозривно пов'язані з принципами, на основі яких формується уся діяльність правоохоронних органів. Слово «принцип» походить від латинського «*principium*» та означає науковий або моральний початок, правило або основне, вихідне положення якої-небудь теорії, вчення, науки [2, с. 431]. Принцип є першоосновою, основним правилом поведінки, керівним положенням чи ідеєю [3, с. 439].

У юридичній літературі принципом зазвичай називають основні, вихідні положення теорії, світогляду, політики, науки та інтереси, яким надається правова форма [4]. Вчений-правознавець Р.В. Бараннік визначає принципи або засади правоохоронної системи як загальні, керівні, вихідні положення, що формують ключові сторони цього виду державної діяльності [5, с. 45].

Ми вважаємо, що принципи правоохоронної сфери потрібно розглядати у їх сукупності, враховуючи принципи, властиві правоохоронним органам.

Визначальним фактором, який є домінуючим у діяльності цих органів, є їх правоохоронна функція. У ст. 3 Закону України «Про міліцію» задекларовано принципи діяльності міліції законності, гуманізму, поваги до особи, гласності,

соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням, незалежності та неупередженості, а в ч. 2 ст. 5 говориться, що міліція поважає гідність особи і виявляє до неї гуманне ставлення [6, с. 8]. У юридичній літературі зустрічається підхід, відповідно до якого виокремлюються загальносоціальні та спеціальні принципи правоохоронної системи [7].

Загальносоціальні принципи забезпечують взаємозв'язок закономірностей і тенденцій суспільного розвитку. До таких принципів належить демократизм, гуманізм, справедливість, верховенство інтересів суспільства. Загальноправові принципи визначають такі політико-правові явища: рівність перед законом, обов'язковість закону для всіх суб'єктів, верховенство Конституції, законність, верховенство прав людини і громадянина, невідворотність відповідальності. Спеціальні принципи відтворюють засади діяльності структурованих підрозділів, пов'язаних з виконанням правоохоронних функцій: визначеність, системність, стійкість, законність, цілісність, субординації, гарантованість прав і свобод громадян, регламентованість.

До принципів правоохоронної системи переважно відносять: принцип поваги до людської гідності, прав, свобод і законних інтересів особи; консолідація приватних і громадський інтересів; демократизм; системність; багатоваріантність вирішення проблем правової охорони суспільних відносин; все, що не дозволено, те заборонено; законність діяльності правоохоронної системи.

Принцип поваги до людської гідності, прав, свобод і законних інтересів особи передбачає, що правоохоронна система повинна визнавати гідність кожної людини, оскільки охорона людської гідності має загальнолюдську цінність та всеохоплююче значення. Людська гідність невід'ємна від самої людини. Відповідні положення закріплені в міжнародному праві та конституціях багатьох країн. Наприклад, у Конституції Швеції говориться, що державна влада повинна здійснюватися з повагою до гідності всіх людей взагалі та до свободи кожної людини.

Консолідація приватних і громадський інтересів означає функціонування правової держави з існуванням взаємної відповідальності особи і держави. Зважаючи на це, Конституція України закріплює відповідальність держави перед людиною, хоча цей принцип не завжди виконується на практиці обома суб'єктами права. Командно-адміністративні методи в свій час залишили певний відбиток в цій сфері суспільних відносин. Для реалізації певних інтересів держави у минулому перебільшувалася значущість державного примусу. У сфері економічних відносин не подавали належного значення приватній власності, створювали різні обмеження щодо її придбання, володіння та користування.

Реалізація принципу демократизму передбачає тісну взаємодію всіх суб'єктів правоохоронної системи з населенням держави. Цей принцип заперечує авторитарні методи здійснення державної влади та організаційно-функціональної побудови системи правоохоронних органів.

Системність передбачає системний підхід до правової охорони суспільних відносин. Норми права опосередковані системою соціальних потреб (політичних, соціально-економічних, ідеологічних, духовних, моральних, а також власне юридичних), а законодавчі акти повинні враховувати зазначену систему соціальних передумов, які зумовлюють необхідність охоронних норм права. Системний підхід передбачає необхідність врахування всіх соціальних факторів правового розвитку та

охорони суспільних відносин. Правоохоронна функція завжди повинна підпорядковуватися завданням позитивного регулювання суспільних відносин.

Принцип багатоваріантності вирішення проблем правової охорони суспільних відносин безпосередньо зв'язаний із принципом системності. У своїй діяльності суб'єкти правоохоронної системи повинні творчо, із врахуванням усіх обставин справи, підходити до вирішення проблем правової охорони суспільних відносин. Різні види методів, прийомів і способів охорони суспільних відносин дозволяють подолати однобічний підхід в організації та функціонуванні правоохоронної системи.

Діяльність правоохоронної системи закріплюється та регламентується низкою нормативно-правових актів, оскільки невизначеність може створювати підстави для порушення законності. Тому правове регулювання поведінки громадян повинно здійснюватися на основі принципу «все, що не заборонено, дозволено». Будь-які незаборонені дії необхідно розглядати як правомірні. Органи держави здійснюють функції, в основі яких міститься громадський інтерес, тому вони діють за принципом «дозволено те, що не заборонено».

Принцип законності діяльності правоохоронної системи передбачає вимогу неухильного дотримання всіма суб'єктами, які реалізують функції та завдання правоохоронних органів, чинних правових норм, чітке виконання покладених на них обов'язків та надання, в разі необхідності, правової допомоги населенню країни [8, с. 314-316].

Отже, правоохоронні органи діють на основі принципів верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; презумпції невинуватості; гуманізму, який передбачає визнання самоцінності людини, її життя, честі та гідності; юридичної рівності, виявляється в забезпеченні однакових для усіх умов здійснення власної свободи; демократизму, проявляється в реалізації вираження волі народу через правоохоронну систему; передбачає комплексність (системність). Системність та комплексність принципів передбачає їх не почергове, ізольоване дотримання на всіх етапах правоохоронної діяльності, а одночасне. Принципи правоохоронної системи вимагають обов'язкового та повного втілення їх у практичній діяльності. Грубе та систематичне порушення цих принципів, ігнорування їх вимог знижує ефективність правоохоронної системи знижуючи її спроможність захищати суспільні, політичні, економічні та інші інтереси різних груп суспільства [9, с. 104].

На основі цих принципів формується мета, досягнення якої реалізується за рахунок виконання завдань, які втілюються в життя під час виконання певних дій: реалізації в діяльності правоохоронних органів основних принципів та вимог правоохоронної політики держави, неухильного дотримання дисципліни та законності в правоохоронній сфері, дотримання ними прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб та інших колективних суб'єктів правовідносин, відповідності їх діяльності встановленим вимогам, виконавської дисципліни, ефективності та прозорості в діяльності правоохоронних органів.

Завдання правоохоронної сфери складається з декількох напрямів, що залежать від спеціалізації тих органів, які виконують домінуючу функцію. Основними завданнями є здійснення діяльності із забезпечення охорони учасників кримінального судочинства, діяльності органів прокуратури, діяльності органів досудового розслідування,

діяльності із захисту державної (національної) безпеки, державного кордону й охорони правопорядку.

Аналіз законодавства та практика роботи правоохоронних органів дозволяють визначити основні завдання щодо забезпечення реалізації, охорони та захисту конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян: забезпечення дотримання правопорядку та законності; захист людини, її життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів незалежно від віку, статі, національності, расової належності, мови тощо; недопущення у своїй діяльності незаконних обмежень і порушень прав, свобод і законних інтересів громадян; забезпечення необхідних умов реалізації громадянами певних прав, свобод та законних інтересів [10, с. 26-29].

У ст. 2 Закону України «Про міліцію» визначено основні завдання міліції: забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; запобігання правопорушенням та їх припинення; охорона і забезпечення громадського порядку; виявлення кримінальних правопорушень; участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх вчинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством; забезпечення безпеки дорожнього руху; захист власності від злочинних та кримінально протиправних посягань; виконання адміністративних стягнень; участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків [6].

У ст. 2 Закону України «Про службу безпеки України», в свою чергу, визначено такі завдання: захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб; забезпечення охорони державної таємниці; попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [11].

Відповідно до положень ст. 121 Конституції України, на прокуратуру України покладено підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами [12].

Висновки. Мета органів правоохоронної сфери визначає завдання, які виконують ці органи, формуючи свою діяльність як на загальносоціальних, так і на спеціальних принципах. Принципи як основне мірило справедливості скоординовують правоохоронні органи під час виконання демократичних, соціально необхідних завдань.

Таким чином, аналіз нормативно-правових актів та практики показав, що правоохоронна сфера охоплює велику кількість органів, які за своєю сутністю виконують не тільки завдання з охорони прав, свобод громадян, але й контрольно-

наглядові, регулюючі завдання та управління певним видом суспільних відносин. Виходячи з цього, виникає потреба відокремити та розмежувати функції органів, які будуть займатися правоохоронною діяльністю, щоб попередити та уникнути дублювання завдань, оптимізувавши та ліквідувавши ті структурні підрозділи, які виконують таку ж роботу, що й інші органи державної влади.

Список використаних джерел

1. Юридичний словник / за ред. Б. М. Бабія, В. М. Корецького, В. В. Цветкова. – К. : Головна редакція УРЕ АН УССР, 1974. – 844 с.
2. Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль. – СПб.-М. : Тип. М.О. Вольфа, 1982. – Т. 3. – 584 с.
3. Українська радянська енциклопедія. – вид. друге. – К. : Головна редакція УРЕ. – Т. 9. – 1983. – С. 91.
4. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Головна редакція УРЕ, 1974. – 776 с.
5. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : [навч. посіб.] / Р. В. Бараннік. – К. : Дакор; К. : КНТ, 2008. – 347 с.
6. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
7. Теория права и государства : [учеб.] / под. ред. В. В. Лазарева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Право и закон, 2001. – 576 с.
8. Алехин А.П. Административное право Российской Федерации : [учеб.] / Алехин А. П., Кармолицкий А. П., Козлов А. А. – М. : Зерцало, 1998. – 671 с.
9. Музичук О. М. Мета та завдання здійснення контролю за діяльністю правоохоронних органів / О. М. Музичук // Юридична наука і практика. – 2011. – № 2. – С. 49-54.
10. Заєць Н. Місце органів внутрішніх справ у реалізації прав людини / Н. Заєць // Право України. – 1999. – № 9. – С. 26-29.
11. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
12. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

УДК: 342.12

Волуйко О.М.,

начальник курсу факультету підготовки працівників ОВС
навчаль-наукового інституту заочного навчання
Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МУНІЦИПАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

У даній статті розглядаються деякі підходи до визначення поняття муніципальної міліції (поліції) в Україні

Ключові слова: муніципальна міліція, поліція, громадський порядок та безпека

В данной статье рассматриваются некоторые подходы к определению понятия муниципальной милиции (полиции) в Украине

Ключевые слова: муниципальная милиция, полиция, общественный порядок и безопасность

This article discusses some approaches to the definition of municipal militia (police) in Ukraine

Keywords: municipal militia, police, public order and security

Актуальність проблематики. Проведення активного курсу на євроінтеграцію, включає здійснення демократичних реформ, серед яких адміністративна реформа та реформа правоохоронних органів. Система органів державного апарату України виконує важливі завдання, що зумовлює забезпечення належної їх організації та діяльності, у тому числі і на місцевому рівні, до таких належать органи внутрішніх справ. Проте, органи внутрішніх справ сьогодні не спроможні вирішити проблеми впровадження нових принципів публічної служби, що пояснюється надмірною централізацією [1, с. 137].